

for en Del forsøges inddragne under Kultur. Paa Grund af Vandstandsforholdene er denne dog som bekendt vanskelig at gennemføre for alle disse for Tiden lidet ydende Arealer. Bork Marsk stammer fra en Tid, da Fjorden med en sydlig Arm strakte sig betydelig længere Syd paa end nu, og da Vandets Saltholdighed var større end under de nuværende Forhold. Det er altsaa ligesom Marsken ved Von-Aa og Velling Marsk en gammel Marskdannelse. Men medens hines Marskkarakter er mere eller mindre udvisket, fordi de ligge forholdsvis lidet udsatte for Overskylninger med Saltvand, saa er Bork Marsk i en ganske anden Grad udsat for saadanne Overskylninger (ad Gødelen), og derfor har Marskpræget i alt Fald paa visse Arealer af Sønder Bork Marsk kunnet bevares saa meget des længere.

8) *Tipper-Engene og Værn-Engene* (herunder Gammel Værn) andrage mellem 3,000 og 4,000 Tdr. Land.

De have over det meste et meget tyndt Lag Klæg i Overfladen og derunder Sand. Deres Vegetation er nærmest marskagtig. Hovedmassen er Harril-Eng, d. v. s. en Eng, hvor Harrilgræsset dominerer, og hvoraf Fioringræs og Rød Svingel danne meget væsentlige Bestanddele. Render og Fordybninger med Fioringræs i stor Mængde findes; disse Partier svare til *Agrostis-Engene*, som ovenfor ere nævnte.

I Sommertiden staa Grundvandet i Harril-Engen vistnok i Almindelighed 30—40 Centimeter under Overfladens Niveau. Er Grundvandstanden væsentlig lavere, bliver Engvegetationen kummerligere, og vi komme over i de saakaldte „Højenge“, der give et betydeligt ringere økonomisk Udbytte. Er Grundvandstanden endnu lavere, paa Sandknuderne, der ligge spredte omkring i Engene, forsvinde Harril-Engens Planter og give Plads for en helt anden Vegetation af endnu ringere Værdi end Højengens. (Nærmere om Engenes Plantevækst og om Tilvæksten af Engene paa Tipper Halvøens Østkyst findes i min Afhandling i Rambusch' Bog).

Om Vinteren staa i det mindste alle de laveste Enge under Vand.

Med Hensyn til Oprindelsen af disse Enge skal det kortelig bemærkes, at de, som paavist af Rambusch, ere opstaaede ved Sandflugt fra Klitterne paa Tipperland; det føgne Sand har dannet en uhyre stor Flade i den sydlige Ende af Fjorden, og da samtidig Vandafløbet fra Fjorden hemmedes, steg Vandspejlet; der affejredes Dynd (Klæg) fra Fjorden over Sandet, og efterhaanden opstod derved de nye og *magre* Marskenge, som Tipper-Engene og Værn-Engene ere. Deres Dannelse og Jordbund ere altsaa helt forskellige fra Oprindelsen og Karakteren af Marsken ved Sønderjyllands Vestkyst, med hvilken Sønder Borks Marskenge have stor Lighed, og dette er af stor Betydning for Forstaaelsen af Forholdene; enhver Parallellisering mellem Tipper-Engene og Værn-Engene paa den ene Side og Engene ved Sønderjyllands Vestkyst paa den anden Side bliver derved uden Værdi.

9) *Øerne i Fjorden. Klægbanken* (ca. 600 Tdr. Land stor) og *Høje Sande* (30 Tdr. Land) ere begge opstaaede paa Sandgrunde i Fjorden (deres Bund er overvejende sandet) og ere blevne vegetationsklædte i Løbet af de sidste 20 Aar. Rør og Flæg spille en stor Rolle, men *Agrostis-Engene* have ogsaa nogen Udbredelse; omsider ville de under de nuværende Forhold nærmest blive Gestenge.

Hans Lønnes Pold (35 Tdr. Land) i Nymindestrømmen har overvejende Klæg og Harril-Eng.

II.

Et nyt Udløb for Ringkøbing Fjord paa den i Andragendet til Ministeriet af April 1905 foreslaaede Plads vil utvivlsomt være af Betydning for alle de nævnte Engarealer, men ikke i samme Grad. For at kunne udtale noget desangaaende maa man dog forinden fra sagkyndig Side have Oplysninger om, i hvor høj Grad Aabningen af et nyt Udløb som det foreslaaede vil ændre Vandstandsforholdene og Vandets Karakter i Fjorden. Derom foreligger der foreløbig intet ud over de Bemærkninger, som Rambusch har anført i sin Bog. Og jeg har da kun Formodninger at støtte mine Slutninger paa.